

Actief burgerschap en sociale integratie op de Schakel 1 november 2015

Dit document is bedoeld als verantwoording voor wat wij op dit moment doen aan actief burgerschap en sociale integratie en welke ambities wij hebben voor de komende jaren.

In februari 2012 heeft Tineke Botterop als afstudeeronderwerp aan de Hogeschool Utrecht een onderzoek over dit onderwerp op onze school gedaan. Daarna zijn een aantal conclusies en vervolgstappen besproken.

Het team van de Schakel onderschrijft het belang van dit onderwerp en heeft zich voorgenomen om activiteiten rond dit thema geïntegreerd op te nemen in het reguliere lesprogramma. Als hulpmiddelen gebruiken wij hierbij:

- de door T. Botterop ontwikkelde checklist 'burgerschap'
- het toezichtskader van de inspectie
- de informatie van SLO
- de uitgaven van Sardes op dit gebied
- artikelen uit school en veiligheid

Waar richten onze vaardigheden, kennis en houdingen zich op?

- Sociale vaardigheden
- Beleefdheid en omgangsregels
- Andere culturen
- Basiswaarden
- Godsdienst en levensbeschouwing
- Kennis over democratie
- De school als oefenplaats
- Bestrijding van discriminerend gedrag

Onze visie

Onze school is een gemeenschap van mensen. Samen met de ouders gaan wij uit van de fundamentele gelijkwaardigheid van mensen, een onbeperkte solidariteit, de zorg voor de schepping en vertrouwen in de toekomst. Wij koppelen onze identiteit aan de opdracht om onze leerlingen te begeleiden in hun ontwikkeling naar actief burgerschap en sociale integratie.

Ons doel

Wij willen de kinderen op onze school opvoeden tot democratische burgers, ze leren wat tolerantie, respect en luisteren is. Onze leerlingen ontwikkelen het besef dat zij opgroeien in een veelzijdige samenleving welke uitgaat van normen en waarden en democratische spelregels. Vaardigheden, houdingen en kennis over de domeinen democratie, identiteit, participatie en discriminatie worden ontwikkeld en getoond door de kinderen en het team. Dit draagt bij tot een basis voor actief burgerschap en past bij onze invulling aan de betekenis van identiteit.

Activiteiten en doorgaande lijn

Om onderscheid te maken tussen doelen en activiteiten houdt elke groep per schooljaar de activiteiten bij in de "checklist burgerschap" zoals die ontwikkeld is door T. Botterop. Per periode worden de activiteiten per domein (identiteit, participatie en democratie) bijgehouden. Na een paar jaar kunnen wij hiermee kijken of wij een dekkend aanbod aanbieden en een doorgaande lijn kunnen zien. Van belang is dat wij inzicht hebben in de aan burgerschap en integratie gerelateerde actuele opvattingen, houdingen en gedragingen van leerlingen, met inbegrip van het voorkomen van intolerantie, extremistische ideeën, discriminatie en dergelijke. Wij zullen, samen met de ouders, alert zijn op risico's die zich op dit vlak kunnen voordoen, bijvoorbeeld als er sprake is van tendensen tot onverdraagzaamheid of radicalisering onder leerlingen of in de omgeving waar leerlingen opgroeien. Vervolgens is van belang dat de school en ouders daar zo nodig op inspelen.

Komende schooljaren gaan wij ons, naast de in de checklist genoemde activiteiten, nadrukkelijk richten op omgangsvormen met elkaar in relatie met ons pestprotocol. En willen wij onze leerlingen leren meedenken over schoolzaken en inzicht geven in hun eigen rol in het leerproces.

Evaluatie en verantwoording

Aan het eind van elk schooljaar kijken wij naar de volgende aspecten:

- Zijn de activiteiten verlopen zoals wij hadden bedoeld?
- Hebben de leerlingen er van geleerd?
- Moeten wij bepaalde activiteiten herzien of misschien schrappen?

Wij willen aan sociale integratie en actief burgerschap gerelateerde kerndoelen voldoen. Dit zijn de kerndoelen 34 t/m 39.

Onze ambitie

Wij willen een pro actieve houding ontwikkelen bij ouders, kinderen en team om gedrag naar elkaar en onze omgeving positief te laten zijn. Activiteiten rond actief burgerschap en sociale integratie zijn nooit een doel, maar een middel om met elkaar om te gaan.

Actief burgerschap en sociale integratie raken verschillende onderwerpen in de kerndoelen. Zij zitten 'verscholen' in tal van onderwerpen en activiteiten die in de school spelen.

Wanneer wij onderstaande schema per domein uitwerken, willen wij uiteindelijk tot het volgende dekkende aanbod komen. Dit aanbod per domein willen wij in 2016 gerealiseerd hebben.

DEMOCRATIE

- *Laten zien hoe democratie in Nederland werkt*

1. Oplossen van conflicten:

- a. Problemen benoemen en bespreekbaar maken, oplossingen aandragen.
- b. Waarderen en respecteren van tegengestelde opvattingen en belangen.
- c. Bijdragen aan een goed gespreksklimaat.

2. (Spel)regels en afspraken:

- a. In de klas, op school, thuis.

3. Macht:

- a. Meerderheid/minderheid, machtsmisbruik.
- b. Rol van gezagsdragers (politie, justitie, leraren).

4. Kritische meningsvorming:

- a. Informatie verzamelen uit verschillende bronnen.
- b. Volgen van actualiteit en media.
- c. Eigen mening vormen.

5. Discussiëren en debatteren:

- a. Eigen mening verwoorden en onderbouwen met argumenten.
- b. Luisteren naar andere opvattingen.
- c. Reflecteren op eigen standpunt.

- *Democratische rechtstaat*

1. Leren over rechten en plichten van burgers in een democratie:

- a. Grondwet: grondwettelijke vrijheden.
- b. Kinderrechten.
- c. Mensenrechten.
- d. Rechten en plichten: in de klas, op school, thuis, in de samenleving.
- e. Open samenleving, persvrijheid.

2. Leren over politieke besluitvorming:
  - a. Verkiezingen, politieke partijen.
  - b. Regering, Eerste en Tweede Kamer, Prinsjesdag.
  - c. Gemeentelijk bestuur: gemeenteraad, wethouders.
  - d. Europese Unie: Europese Commissie, Europees parlement.

- *Democratische basiswaarden*

1. Vrijheid van meningsuiting.
2. Gelijkwaardigheid.
3. Verdraagzaamheid.

PARTICIPATIE

- *Inspraak en samenwerken*

1. Leren over vormen van inspraak:
  - a. In de buurt (wijkvereniging).
  - b. In de stad: gemeenteraad.
  - c. In de klas en op school
2. Samenwerken en afspraken maken:
  - a. Groepswerk: taken verdelen, toebedeelde taken uitvoeren.
  - b. Met elkaar afspraken maken: in de klas, bij een activiteit.
  - c. Ruimte bieden voor de inbreng van anderen.
  - d. Samen besluiten nemen.
  - e. Vergaderen: vergadertechnieken, rollen in vergadering.
3. Inspraak uitoefenen:
  - a. In de klas: kiezen van taakjes, opstellen van regels, klassenvergadering.
  - b. Op school: vorm van leerlingenraad, schoolkrant.

- *Verantwoordelijkheid*

1. Meehelpen in klas en op school:
  - a. Klasgenoten helpen.
  - b. Zorg dragen voor een nette omgeving: klas opruimen, schoolplein opruimen.
2. Solidariteit tonen:
  - a. Zieke leerlingen bijhouden.
  - b. Opkomen voor de veiligheid van anderen.
  - c. Leren over goede doelenorganisaties (bijv. Fahari).
3. Meehelpen, organiseren of initiëren van een activiteit:
  - a. Klas: organiseren van feest of uitje.
  - b. School: organiseren van schoolfeest of actie ter verbetering van de school.
  - c. Omgeving: activiteit met mensen of instanties in de buurt, vrijwilligerswerk, omgeving schoon houden.
  - d. Goede doelenactie, sponsorloop meedoen aan publieke acties (bijv. Kinderpostzegels).

IDENTITEIT

- *Wie ben ik?*

1. Ontwikkelen van zelfbeeld:
  - a. Karaktereigenschappen, uiterlijk, hobby's etc.
  - b. Talenten, capaciteiten.
  - c. Eigen gedachten, gevoelens en verwachtingen kunnen uiten.

2. Reflectie op eigen achtergrond:
  - a. Familie, stamboom, nationaliteit .
  - b. Culturele en religieuze achtergrond.

- *Religie/levensbeschouwing*

1. Geloof:
  - a. Godsbeeld, gebedshuizen, symboliek.
  - b. Vieringen en rituelen.
2. Geestelijke stromingen:
  - a. Christendom, Islam, Jodendom, Boeddhisme, Hindoeïsme, Humanisme.
3. Godsdienstvrijheid.

- *Multiculturele samenleving*

1. Etnische groepen op school en in de samenleving.
  - a. Culturele gewoonten en feesten.
  - b. Vieren van culturele feesten.
2. De multiculturele samenleving.
  - a. Ruimte voor culturele diversiteit.
  - b. Migratie.
  - c. Integratie, allochtonen, autochtonen.
3. Identiteit
  - a. Eigen identiteit: wat leerlingen bindt thuis, op school, in Nederland.
  - b. Nationale identiteit (nationale feestdagen en symbolen).

- *Respect voor diversiteit*

1. Waarden en normen
  - a. Hoe gaan we respectvol met elkaar om?
  - b. Rekening houden met een ander.
  - c. Verschillen en overeenkomsten tussen gedrag thuis, op straat en op school.
2. Ik en de ander
  - a. Cultuurgebonden verschillen en overeenkomsten herkennen en begrijpen.
  - b. Kunnen inleven in (uitingen van) de ander.
  - c. Een ander ruimte geven voor eigen opvattingen en gedrag.
  - d. Reflecteren op eigen opvattingen en gedrag.
  - e. Een ander aanspreken op ongewenst gedrag.
3. Tolerantie
  - a. Respect, vooroordeel, stereotypen, uitsluiting, discriminatie.
  - b. Samenwerken met verschillende klasgenoten.
  - c. Actief verkennen van grenzen van eigen tolerantie.

Bijlage 1

Beschrijf hieronder in korte termen wat jij persoonlijk het afgelopen hebt verstaan onder een "goede burger":

- "Voorbeeld" burger
- Aan regels/ waarden/normen houden
- Actief helpen waar het nodig is.
- Betrokken bij de mensen in je eigen omgeving
- Betrokken en actief
- Betrokken in het dorp of de wijk of de stad
- Bewust zijn van het feit dat je leeft in een brede (multiculturele) samenleving.
- Bijdragen in verenigingsleven.
- Discriminatie en racisme
- Een goede burger geeft respectvol zijn eigen mening, en luistert open naar de mening van anderen
- Een goede burger heeft respect voor de ander naar aard, identiteit, afkomst enz.
- Een goede burger houdt zich loyaal aan democratisch vastgestelde regels.
- Een goede burger informeert zich,
- Een goede burger kan eigenbelang soms ondergeschikt maken aan gezamenlijk belang.
- Een goede burger realiseert zich, dat een ieder deel uitmaakt van de gemeenschap waarin je leeft.
- Gedragen volgens de normen en waarden en regels in de klas en op school.
- Je eigen belang niet altijd voorop stellen (meehelpen voor een ander)
- Je medemens de ruimte geven om zich te kunnen ontplooien.
- Kennis hebben van de wereld om hen heen, multiculturele samenleving.
- Om kunnen gaan met conflicten.
- Op een prettige manier om kunnen gaan met anderen, kunnen overleggen, kunnen inleven in een ander.
- Open minded naar andere culturen
- Open minded naar andere opvattingen/meningen
- Regels naleven
- Respect omgaan met elkaar ondanks verschillen
- Respect tonen
- Respect voor normen en waarden
- Respect voor verschillen
- Samen deelnemen aan de maatschappij, wat speelt er in de maatschappij
- Sociaal actief
- Verantwoordelijkheid voor je directe omgeving nemen.
- verdiepen en luisteren naar elkaar
- Voor anderen klaarstaan
- Weten wat er in de wereld speelt; zich informeren
- Wetgeving handhaven
- Zorg hebben voor de leefomgeving, de klas in dit geval, en zorg hebben voor elkaar, elkaar helpen.

Tot en met het schooljaar 2014-2015 hebben wij de volgende activiteiten uitgewerkt

DEMOCRATIE

A. Laten zien hoe democratie in Nederland werkt	1/2	3/4	5	6	7	8
1. Oplossen van conflicten:						
a. Problemen benoemen en bespreekbaar maken, oplossingen aandragen.	x	x	x	x	x	x
b. Waarderen en respecteren van tegengestelde opvattingen en belangen.	x	x	x	x	x	x
c. Bijdragen aan een goed gespreksklimaat.	x	x	x	x	x	x
2. (Spel)regels en afspraken:						
a. In de klas, op school, thuis.	x	x	x	x	x	x
3. Macht:						
a. Meerderheid/minderheid, machtsmisbruik.						x
b. Rol van gezagsdragers (politie, justitie, leraren).						x
4. Kritische meningsvorming:						
a. Informatie verzamelen uit verschillende bronnen.		x		x	x	x
b. Volgen van actualiteit en media.	x	x	x	x	x	x
c. Eigen mening vormen.	x	x	x	x	x	x
5. Discussiëren en debatteren:						
a. Eigen mening verwoorden en onderbouwen met argumenten.	x	x	x	x	x	x
b. Luisteren naar andere opvattingen.	x	x	x	x	x	x
c. Reflecteren op eigen standpunt.		x	x	x	x	x
B. Democratische rechtstaat	1/2	3/4	5	6	7	8
1. Leren over rechten en plichten van burgers in een democratie:						
a. Grondwet: grondwettelijke vrijheden.						x
b. Kinderrechten.					x	x
c. Mensenrechten.					x	x
d. Rechten en plichten: in de klas, op school, thuis, in de samenleving.	x	x	x	x		x
e. Open samenleving, persvrijheid.						x
2. Leren over politieke besluitvorming:						
a. Verkiezingen, politieke partijen.				x	x	x
b. Regering, Eerste en Tweede Kamer, Prinsjesdag.				x	x	x
c. Gemeentelijk bestuur: gemeenteraad, wethouders.				x		x
d. Europese Unie: Europese Commissie, Europees parlement.						x
C. Democratische basiswaarden	1/2	3/4	5	6	7	8
1. Vrijheid van meningsuiting.	x	x	x	x	x	x
2. Gelijkwaardigheid.	x	x	x	x	x	x
3. Verdraagzaamheid.	x	x	x	x	x	x

PARTICIPATIE

A. <i>Inspraak en samenwerken</i>	1/2	3/4	5	6	7	8
1. Leren over vormen van inspraak:						
a. In de buurt (wijkvereniging).						x
b. In de stad: gemeenteraad.				x		x
c. In de klas en op school	x	x	x	x	x	x
2. Samenwerken en afspraken maken:						
a. Groepswerk: taken verdelen, toebedeelde taken uitvoeren.	x	x		x	x	x
b. Met elkaar afspraken maken: in de klas, bij een activiteit.	x	x	x	x	x	x
c. Ruimte bieden voor de inbreng van anderen.	x	x	x	x	x	x
d. Samen besluiten nemen.	x	x	x	x	x	x
e. Vergaderen: vergadertechnieken, rollen in vergadering.				x		x
3. Inspraak uitoefenen:						
a. In de klas: kiezen van taakjes, opstellen van regels, klassenvergadering.	x	x			x	x
b. Op school: o.a. de leerlingenraad.						+/-

B. <i>Verantwoordelijkheid</i>	1/2	3/4	5	6	7	8
1. Meehelpen in klas en op school:						
a. Klasgenoten helpen.	x	x	x	x	x	x
b. Zorg dragen voor een nette omgeving: klas opruimen, schoolplein opruimen.	x	x	x	x	x	x
2. Solidariteit tonen:						
a. Zieke leerlingen bijhouden.	x	x	x	x	x	x
b. Opkomen voor de veiligheid van anderen.	x	x	x	x	x	x
c. Leren over goede doelenorganisaties (bijv. Schaatsen voor water).	x	x	x	x	x	x
3. Meehelpen, organiseren of initiëren van een activiteit:						
a. Klas: organiseren van feest of uitje.						x
b. School: organiseren van schoolfeest of actie ter verbetering van de school.						x
c. Omgeving: activiteit met mensen of instanties in de buurt, vrijwilligerswerk, omgeving schoon houden.		x		x		x
d. Goede doelenactie, sponsorloop, meedoen aan publieke acties (bijv. Kinderpostzegels).	x	x	x	x	x	x

IDENTITEIT

A. <i>Wie ben ik?</i>	1/2	3/4	5	6	7	8
1. Ontwikkelen van zelfbeeld:						
a. Karaktereigenschappen, uiterlijk, hobby's etc.	x	x		x	x	x
b. Talenten, capaciteiten.	x	x	x	x	x	x
c. Eigen gedachten, gevoelens en verwachtingen kunnen uiten.	x	x	x	x	x	x
2. Reflectie op eigen achtergrond:						

a. Familie, stamboom, nationaliteit.		x			x	x
b. Culturele en religieuze achtergrond.				x	x	x

B. Religie/levensbeschouwing	1/2	3/4	5	6	7	8
<u>1. Geloof:</u>						
a. Godsbeeld, gebedshuizen, symboliek.		x		x		x
b. Vieringen en rituelen.	x	x	x	x	x	x
<u>2. Geestelijke stromingen:</u>						
a. Christendom	x	x	x	x	x	x
b. Islam, Jodendom, Boeddhisme, Hindoeïsme, Humanisme.				x		x
<u>3. Godsdienvrijheid.</u>		x		x		x

C. Multiculturele samenleving	1/2	3/4	5	6	7	8
<u>1. Etnische groepen op school en in de samenleving.</u>						
a. Culturele gewoonten en feesten.	x	x	x	x	x	x
b. Vieren van culturele feesten.					x	x
<u>2. De multiculturele samenleving.</u>						
a. Ruimte voor culturele diversiteit.		x		x	x	x
b. Migratie.						x
c. Integratie, allochtonen, autochtonen.						x
<u>3. Identiteit</u>						
a. Eigen identiteit: wat leerlingen bindt thuis, op school, in Nederland.	x	x		x	x	x
b. Nationale identiteit (nationale feestdagen en symbolen).	x	x	x	x	x	x

D. Respect voor diversiteit	1/2	3/4	5	6	7	8
<u>1. Waarden en normen</u>						
a. Hoe gaan we respectvol met elkaar om?	x	x	x	x	x	x
b. Rekening houden met een ander.	x	x	x	x	x	x
c. Verschillen en overeenkomsten tussen gedrag thuis, op straat en op school.	x	x	x	x	x	x
<u>2. Ik en de ander</u>						
a. Cultuurgebonden verschillen en overeenkomsten herkennen en begrijpen.		x			x	x
b. Kunnen inleven in (uitingen van) de ander.	x	x	x	x	x	X
c. Een ander ruimte geven voor eigen opvattingen en gedrag.						X
d. Reflecteren op eigen opvattingen en gedrag.	x	x		x	x	X
e. Een ander aanspreken op ongewenst gedrag.	x	x		x	x	X
<u>3. Tolerantie</u>						
a. Respect, vooroordeel, stereotypen, uitsluiting, discriminatie.	x	x	x	x	x	X
b. Samenwerken met verschillende klasgenoten.	x	x	x	x	x	X
c. Actief verkennen van grenzen van eigen tolerantie.		x	x	x		x